

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Віра Кузьменко

доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та консультативної психології

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
01601, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9

vira@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4709-6081>

Вікторія Гальченко

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
01601, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9

vyktoryjaG@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0002-2865-7245>

Анотація

Статтю присвячено вивченню творчого потенціалу студента у процесі його професійної підготовки у закладі вищої освіти. Здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, проведено діагностичне виявлення особливостей становлення творчого потенціалу студентів, проаналізовано виховні заходи зі студентами педагогічного університету, організовано систематичне спостереження за проявами творчого потенціалу студентів під час практичних занять та у процесі проведення творчих конкурсів, культурно-масових і виховних заходів.

Ученими доведено, що творчий потенціал – це інтегруюча якість особистості, що характеризує міру її можливостей ставити й вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності та має суспільне значення. З'ясовано, що до сфери творчого потенціалу відносяться: задатки, нахили, інтереси (домінування пізнавальних інтересів); допитливість (схильність до пошуку розв'язання проблем); швидкість у засвоєнні нової інформації; здатність створювати еталони для подальшого вибору; вияви загального інтелекту; емоційне ставлення до подій тощо. Нами було надане тлумачення професійної підготовки майбутніх фахівців, а саме: професійна підготовка – це не тільки здобуття певної кваліфікації за відповідним напрямом, а й засіб соціалізації сучасного студента, його гармонізації з реальною дійсністю, набуття ним фундаментальних знань у певній галузі та якостей професійної культури, розвитку його творчих можливостей. Сутність творчого потенціалу розглядаємо у сукупності таких основних компонентів та критеріїв до них: когнітивний компонент (обізнаність про власні творчі можливості), мовленнєвий компонент (вербальна креативність); діяльнісний компонент (конструктивна активність, оригінальність створюваного образу).

Результати діагностики засвідчили недостатній рівень розвитку творчого потенціалу студентів, особливо за мовленнєвим і діяльнісним компонентами. Для активізації

творчого потенціалу студентів – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та практичних психологів, ми розробили психологічну програму, що містить систему практичних занять і виховних заходів, серед яких детальніше представлено театралізацію казок.

Ключові слова: творчість, творчий потенціал, активізація, розвиток, студенти, театралізація казок, професійна підготовка.

Вступ

В епоху кардинальних змін у всіх сферах життя, розгортання оновлених інтеграційних процесів, вибору пріоритетного вектора входження України у світову спільноту підвищуються вимоги до особистості як конкурентоспроможного громадянина на сучасному ринку праці. Тому наявність потужних творчих резервів та потенціалів розширює поле діяльності особистості, дозволяє досягати поставлених життєвих цілей, реалізовувати стратегії. Окрім того, усвідомлення власної сили та потужності робить людину впевненішою в собі, підвищує її самооцінку, підтверджує самоцінність особистості та викликає повагу з боку оточуючих.

За філософськими засадами у феномені творчості закладена життєстверджуюча, зорієнтована на майбутнє енергія. Лише творчій особистості під силу змінити сьогодення на краще. Відтак, найактуальніше завдання нового тисячоліття – розвиток творчого потенціалу кожної особистості, нації й суспільства в цілому. Творення майбутнього має спиратися на принципи гуманізму, соціальної свободи, плюралізму думок, свідомої моральної відповідальності. Такі завдання на сьогодні постають і перед закладами вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців.

Як зазначає Н. Г. Ничкало, професійна підготовка фахівців має бути орієнтована на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного громадянина України. На думку дослідниці, у процесі навчання у закладі вищої освіти відбувається формування поколінь, які навчаються впродовж життя, розвивають цінності громадянського суспільства, сприяють консолідації української нації та її інтеграції в європейський і світовий простір (Ничкало, 2001).

У процесі професійного самовизначення молода людина завжди розмірковує про можливі варіанти свого майбутнього, згідно з чим і приймає рішення про початок того чи іншого виду діяльності, вибір закладу вищої освіти, напряму та спеціальності. Такий підхід засвідчує соціальну зрілість та компетентність особистості, готовність взяти на себе відповідальність за власне майбутнє, мобілізувати зусилля для першого кроку до професійного становлення, визначити своє місце в сучасній соціальній системі.

На нашу думку, професійна підготовка – це не тільки здобуття певної кваліфікації за відповідним напрямом, а й засіб соціалізації сучасного студента, його гармонізації з реальною дійсністю, набуття ним фундаментальних знань у певній галузі та якостей професійної культури, розвитку його творчих можливостей.

Вивченню творчості присвятили свої праці такі зарубіжні психологи, як: Д. Гілфорд, Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Торренс, Д. Треффінгер, Е. Фромм. Вони розглядають творчість як комплекс інтелектуальних і особистісних особливостей індивідуума, а також як процес якісних змін особистості, що забезпечують творення нового.

Серед вітчизняних дослідників проблеми розвитку творчості у студентів особливої уваги заслуговують праці О. В. Губенка, В. В. Клименка, О. М. Отич, Н. В. Гузій, С. Д. Максименка, В. О. Моляки та ін.

Дослідженням творчих здібностей і творчого потенціалу особистості займалися Ю. Д. Бабаєва, Д. Б. Богоявленська, Е. де Боно, Е. О. Голубева, Г. С. Костюк, Н. В. Кузьміна, О. М. Матюшкін, Б. М. Теплов, Я. О. Пономарьов, В. Д. Шадріков та ін.). Проте питання розвитку творчого потенціалу студентів вивчені недостатньо. Саме тому нами було визначено мету і завдання нашого дослідження.

Мета дослідження: теоретико-експериментальне вивчення особливостей творчого потенціалу студентської молоді та розробка психологічної програми його активізації у процесі професійної підготовки. **Завдання** дослідження: 1) здійснити аналіз наукової літератури з обраної проблеми; 2) провести діагностичне дослідження, спрямоване на виявлення особливостей становлення творчого потенціалу студентів; 3) розробити психологічну програму активізації творчого потенціалу студентів у процесі професійної підготовки.

Методи дослідження

В дослідженні застосовувалися теоретичні методи – аналізу, узагальнення, систематизації, порівняння; емпіричні методи – спостереження, анкетування, бесіда; а також діагностичні методики, спрямовані на виявлення рівня розвитку творчого потенціалу студентів, а саме: тест С. А. Медніка «Ваш творчий потенціал», модифіковані варіанти тесту віддалених словесних асоціацій С. А. Медніка та тесту візуальної креативності Е. П. Торранса. Детальніше опишемо особливості застосування діагностичних методик.

1. Тест С. А. Медніка «Ваш творчий потенціал».

Студентам було потрібно вибрати один із запропонованих варіантів відповідей. Підрахунок балів здійснювався таким чином: за відповідь а – 3 бали, б – 1 бал, в – 2 бали. У свою чергу, питання 1, 6, 7, 8 давали змогу визначити допитливість досліджуваного, 2–5 – віру в себе; 9, 15 – сталість; 10 – амбіційність; 12, 13 – слухову пам'ять; 11 – зорову пам'ять; 14 – прагнення бути незалежним; 16, 17 – здатність абстрагуватися; 18 – ступінь зосередженості. Ці властивості засвідчують наявні якості творчого потенціалу студентів і показують його рівень.

Автор тесту стверджує таке: якщо досліджуваному вдалося набрати 49 і більше балів, то він має значний творчий потенціал. Це свідчить про наявність у студента передумов різноманітних творчих можливостей, здатність особистості застосовувати ці здібності може стати основою її самореалізації в різних видах творчості. Якщо досліджуваний набрав 24-48 балів, це говорить про наявність нормального творчого потенціалу. Студент має якості, які дають йому змогу творчо діяти. Однак у нього є й деякі проблеми, які уповільнюють процес творчості. Але, якщо студент буде докладати зусилля, то, завдяки творчому потенціалу, він зможе творчо виявити себе. Якщо ж студент набрав 23 бали й менше, то його творчий потенціал невеликий. Такий показник може свідчити, що людина мало знає про свої можливості, недооцінює себе та свої здібності.

2. Модифікований Т. В. Галкіною та Г. Л. Алексеєвою варіант тесту віддалених словесних асоціацій С. А. Медніка.

Як заохочувальний матеріал ми використали 20 словесних тріад, елементи яких належать до взаємно віддалених асоціативних понять, наприклад сонце, ложка, крига; диван, пальма, емоції; павук, компот, слава тощо. Завданням студентів було встановити між ними асоціативний зв'язок, тобто знайти четверте слово, яке б об'єднувало всі три віддалені асоціації так, щоб це слово утворювало з кожним компонентом тріади певне словосполучення. До високого рівня можна віднести студентів, які створюють понад 12 асоціативних зв'язків, до середнього рівня – якщо вдається створити 5-11 таких зв'язків, а до низького рівня – якщо створено 0-4 асоціативних зв'язків.

3. Модифікований М. О. Холодною тест візуальної креативності Е. П. Торранса.

Автор розглядає візуальне мислення як специфічну форму розумової діяльності, результатом якої є створення нових образів та візуальних форм із певним змістовим навантаженням. Під час перетворення цих образів формуються так звані «візуальні поняття», які являють собою узагальнені структурні схеми досвіду, нагромадженого людиною у процесі діяльності. Досліджуваним було показано прості графічні фігури, кожна з яких являла собою незакінчене зображення. Студентам пропонувалося закінчити його за допомогою будь-яких доповнень на власний розсуд і назвати те, що у них вийшло. Одна й та ж сама проста фігура демонструвалася вісім разів. Час роботи не було обмежено. Лише, коли сам студент повідомляв, що варіантів більше немає, робота припинялася. Якщо студенту вдалося створити 6-8 оригінальних зображень, то вони досягли високого рівня творчих характеристик візуального мислення, якщо 3-5 таких зображень – середнього рівня, а наявність 0-3 зображень свідчила про низький рівень.

Результати та дискусії

При визначенні методологічних основ дослідження ми спиралися на напрацювання відомих учених сучасності та минулого в царині дослідження творчості та творчого потенціалу особистості.

Дослідження творчості сучасними американськими вченими М. С. Макел, Ж. А. Плукер (Makel & Plucker, 2008) указують на те, що нещодавнє зростання популярності позитивної психології зі зміщенням її акцентів від патології до профілактики зосередило увагу на використанні творчості та творчого розвитку як шляхів покращення стану людини.

Вчені з Великобританії Е. Матусов, А. Мар'янович-Шейн (Matusov & Marjanovic-Shane, 2016) представили новий діалогічний авторський підхід до творчості в освіті. На відміну від більшості відомих монологічних підходів до творчості, вони виділяють чотири діалогові аспекти творчості: адресний як акт звернення та відповіді до когось у постійному діалозі; екзистенційний як діалогічне визнання чийогось діяння творчим; аксіологічно-діалогічний – оцінювання творчості як доброї чи поганої, моральної чи аморальної тощо; та культурні (метааксіологічні) – діалогічні цінні інновації щодо збереження традицій або навпаки.

Німецький дослідник Тоні Гілам (Gillam, 2018), розглядаючи творчі підходи до навчання та лідерства, вводить поняття креативного лідерства, яке включає як рольове моделювання щоденної творчості, так і створення творчого організаційного клімату.

Американський учений Г. Гоф Гаррісон (Gough, 1992) займався дослідженням творчого потенціалу аспірантів спеціальності «Психологія». За допомогою біографічних і

тестових методів прогнозував розвиток творчого потенціалу аспірантів на момент вступу до аспірантури, а також розробив шкалу, за допомогою якої стало можливим прогнозувати творчі досягнення в інших сферах, окрім психології, виявивши існування сукупності особистісних якостей, які забезпечують творчі досягнення за межами конкретних дисциплін. Цікавою для нашого дослідження є думка дослідника з Великобританії М. Дж. А. Хоу (Howe, 1999), який розглядає здібності як досягнення, стверджуючи що багато видів високих здібностей розширюють можливості особистості насолоджуватися життям і відчувати почуття задоволеності, що може допомогти продуктивним (творчим) зусиллям.

У свою чергу, вітчизняні вчені І. Г. Єрмаков, Л. В. Сохань (Єрмаков, Сохань, 1997) зазначають, що творчість є родовою властивістю як людства, так і окремої людини, однак у різні історичні епохи вона реалізується різною мірою. Саме на особистісному рівні формуються і реалізуються дійсні людські можливості, з яких і складаються можливості суспільства. Завдяки реалізації свого творчого потенціалу особистість здатна перетворювати світ.

Підтримуємо авторське бачення того, що творчий потенціал визначається як інтегруюча якість особистості, що характеризує міру її можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності, яка має суспільне значення. На хід формування та реалізації творчого потенціалу особистості впливають такі чинники: природні передумови (задатки, загальна обдарованість), досвід (знання, уміння й навички), особливості характеру (вольові якості, самостійність, ініціативність тощо), мотивація (цілепокладання, саморегуляція тощо). Із взаємодії зазначених особистісних підструктур виростають творчі здібності особистості, тобто якості, які визначають її творчі можливості.

У контексті нашого дослідження особливої уваги заслуговують наукові розвідки В. О. Моляки (Моляко & Музика, 2006), який до сфери творчого потенціалу відносить: задатки, нахили, інтереси (домінування пізнавальних інтересів); допитливість (схильність до пошуку розв'язання проблем); швидкість у засвоєнні нової інформації; здатність створювати еталони для подальшого вибору; вияви загального інтелекту; емоційне ставлення до подій, вплив почуттів у процесі здійснення вибору; особистісні якості та властивості – наполегливість, цілеспрямованість, працелюбність, сміливість тощо; творчі тенденції в роботі (здатність комбінувати, реконструювати тощо); інтуїтивність (здатність до прогнозів; швидке оволодіння технікою праці, майстерністю); здатність виробляти життєві стратегії й тактики під час розв'язання нових проблем і завдань, знаходження шляхів виходу зі складних ситуацій.

Таким чином, погоджуємося з думкою вчених про те, що головним критерієм особистості є наявність та прагнення до реалізації творчих можливостей. Зокрема, такі вчені, як В. В. Давидов, Д. А. Леонт'єв, О. М. Ткаченко та ін. (Давыдов & Леонтьев, 1990) стверджують, що людина, яка має творчий потенціал, – особистість.

Беручи до уваги наведені вище дослідження, вважаємо за необхідне доповнити та уточнити напрацювання зазначених науковців, тому до сфери творчого потенціалу особистості ще відносимо: відкритість новому (готовність прийняти нове безпосередньо для себе, а потім вносити позитивні зміни в життєву практику); креативність як здатність до творчості; критичне мислення (здатність критично осмислювати та інтерпретувати все, що відбувається в житті); вироблення суто індивідуального способу здобуття необхідних

знань, умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності); готовність до постійного саморозвитку (наслідком чого є виникнення потреби в отриманні професійної освіти); соціальна винахідливість (здатність створювати власні моделі спілкування та взаємодії з людьми).

Описане вище було використане нами в експериментальному дослідженні рівня розвитку творчого потенціалу студентів. У дослідженні, що проводилося на базі Національного педагогічного університету, взяли участь 50 студентів – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та психологів.

В основу даного діагностичного дослідження було покладено три основні компоненти та критерії до них: *когнітивний компонент* (обізнаність про власні творчі можливості), *мовленнєвий компонент* (вербальна креативність); *діяльнісний компонент* (конструктивна активність, оригінальність створюваного образу).

У процесі спостережень, анкетувань і бесід зі студентами простежувалася тенденція недостатнього розвитку за мовленнєвим і діяльнісним компонентами їхнього творчого потенціалу. Більшість студентів мають знання про власний творчий потенціал, але неспроможні його схарактеризувати та адекватно проявляти у різних видах діяльності.

Задля детальнішого дослідження рівня розвитку творчого потенціалу студентів ми застосували три методики, раніше зазначені у цій статті (Турина, 2007).

На початку діагностичної роботи для виявлення рівня розвитку *когнітивного компоненту* творчого потенціалу нами було застосовано *тест С. А. Медніка «Ваш творчий потенціал»*. Проведення нами цього тесту засвідчило такі результати: студентів з високим рівнем розвитку когнітивного компоненту творчого потенціалу було виявлено 16% (8 осіб), студентів з середнім рівнем – 70% (35 осіб), з низьким рівнем – 14% (7 осіб).

Друга методика – модифікований *Т. В. Галкіною та Г. Л. Алексеєвою* варіант тесту віддалених словесних асоціацій *С. А. Медніка* була спрямована на діагностування *мовленнєвого компоненту* творчого потенціалу студентів. Після застосування цієї методики нами було констатовано такі результати діагностування: студентів з високим рівнем мовленнєвого компоненту творчого потенціалу було виявлено 8% досліджуваних (4 особи), з середнім рівнем – 40% (20 осіб), а з низьким рівнем – 52% (26 студентів).

Третьою нами була застосована *модифікована М. О. Холодною методика Е. П. Торранса*, спрямована на вивчення *діяльнісного компоненту творчого потенціалу*: візуального мислення, конструктивної активності, оригінальності тощо. Результати цього тесту засвідчили таке: студентів з високим рівнем діяльнісного компоненту творчого потенціалу було виявлено 12% (6 осіб), з середнім рівнем – 46% (23 особи), а студентів з низьким рівнем було виявлено 42% (21 особа).

Беручи до уваги результати діагностичного дослідження за трьома методиками, до високого рівня розвитку творчого потенціалу відносимо 12% студентів (6 осіб), до середнього рівня – 52% досліджуваних (26 осіб), до низького рівня – 36% досліджуваних студентів (18 осіб). Незважаючи на те, що студентів з середнім рівнем розвитку творчого потенціалу виявлено більше половини, на низькому рівні залишається значна частина досліджуваних. Такі результати засвідчують необхідність проведення розвивальної роботи зі студентами з метою підвищення рівня їхнього творчого потенціалу.

Для розвитку творчого потенціалу студентів – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та практичних психологів, ми розробили психологічну програму, яка

передбачає проведення системи практичних занять і виховних заходів. Експериментальна діяльність здійснюється в рамках дисципліни «Психологія дитячої творчості» та благодійної акції «Дитинство: крок у майбутнє». Студенти готують театралізації різних казок – як народних, так і авторських, або й власно створених.

Першим етапом у цьому процесі був підготовчий. Під час практичних занять студенти виконували практичні завдання: вибір казки, написання сценарію, розподіл ролей у відповідності до можливостей і творчого самовираження кожного зі студентів. Другий етап – діяльнісно-практичний, під час якого студенти вивчали сценарій, «входили» в образ, проводили репетиції, готували костюми, декорації, добирали музичний супровід тощо. Третій етап – власне творчий. На цьому етапі під час виховних заходів відбувалася театралізація казки за участю студентів-акторів, глядацької аудиторії та компетентного журі.

На всіх етапах психологічної програми студентам надавалась можливість діяти самостійно, креативно, ініціювати та реалізовувати власні ідеї, артистичні та літературні здібності. У процесі виступу на сцені студенти реалізовували накопичений творчий потенціал – виявляли артистизм, розкутість, впевненість у власних можливостях, винахідливість, гнучкість мислення, творчість у використанні міміки та пантоміміки.

Результати повторної діагностики виявилися такими: студентів з високим рівнем творчого потенціалу виявлено 20% (10 осіб), з середнім рівнем – 60% (30 осіб), а з низьким рівнем – 20% (10 осіб). Таким чином, результатом застосування розробленої психологічної програми стало підвищення рівня творчого потенціалу студентів (на 16%), а також розвиток їхніх особистісних якостей – впевненості, відкритості, цілеспрямованості, самостійності. Перспективою подальшої роботи є запровадження розробленої психологічної програми активізації творчого потенціалу студентів у практику роботи закладів вищої освіти.

Висновки

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що діагностичне дослідження особливостей розвитку творчого потенціалу студентів засвідчило недостатній рівень його розвитку, особливо за мовленнєвим і діяльнісним компонентами. Студенти мають вищі показники за когнітивним компонентом, виявилися компетентними щодо власних потенційних можливостей, готові до творчих звершень, але не мають практичного досвіду щодо реалізації та активізації власного творчого потенціалу. Таким чином, розроблена нами психологічна програма, що містить підготовчий, діяльнісно-практичний і власне творчий етапи, передбачає застосування театралізації казок, виявилась ефективною для активізації творчого потенціалу студентів у процесі професійної підготовки.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в розробці й впровадженні комплексної програми активізації творчого потенціалу студентів, яка може бути втілена у діяльності театральної студії або гуртка в освітньому процесі та під час проведення виховної роботи в закладах вищої освіти.

Література

1. Давыдов, В.В. & Леонтьев, Д.А. (Ред.). (1990). *Деятельностный подход в психологии: проблемы и перспективы* : Сб. научн. тр. Москва : АПН СССР.

2. Моляко, В.О. & Музика О.Л. (Ред.). (2006). *Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень*. Житомир : Вид-во Рута.
3. Ничкало, Н.Г. (2001). *Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія*. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, 1 (2), 9-22.
4. Сохань, Л.В. & Єрмаков, І.Г. (1997). *Мистецтво життєтворчості особистості [Текст] : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН*.
5. Туриніна, О.Л. (2007). *Психологія творчості : Навч. посіб. Київ : МАУП*.
6. Gillam, T. (2018). *Creativity, Wellbeing and Mental Health Practice (Palgrave Studies in Creativity and Culture)*. Palgrave Studies in Creativity and Culture. Palgrave Pivot, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-74884-9>
7. Gough, H.G. (1992). Assessment of Creative Potential in Psychology and the Development of a Creative Temperament Scale for the CPI. In: Rosen J.C., McReynolds P. (eds) *Advances in Psychological Assessment. Advances in Psychological Assessment*, vol 8. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9101-3_8
8. Howe, M.J.A. (1999) Some influences on abilities. In: *The Psychology of High Abilities*. Palgrave, London. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-27647-9>
9. Makel, M.C. & Plucker, J.A. (2008). Creativity. In: Pfeiffer S.I. (eds) *Handbook of Giftedness in Children*. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-0-387-74401-8_13
10. Matusov, E. & Marjanovic-Shane, A. (2016). Dialogic Authorial Approach to Creativity in Education: Transforming a Deadly Homework into a Creative Activity. In: Glăveanu V. (eds) *The Palgrave Handbook of Creativity and Culture Research*. Palgrave Studies in Creativity and Culture. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-46344-9_15

References

1. Davydov, V.V. & Leont'ev, D.A. (Ed.). (1990). *Dejatel'nostnyj podhod v psihologii: problemy i perspektivy : Sb. nauchn. tr. [An Active Approach in Psychology: Problems and Prospects: A Collection of Scientific Papers]*. Moscow : APN SSSR [in Russian].
2. Moliako, V.O., Muzyka O.L. (Ed.). (2006). *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist : teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen [Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results]*. Zhytomyr : Vyd-vo Ruta [in Ukrainian].
3. Nychkalo, N.H. (2001). *Neperervna profesiina osvita yak filofska ta pedahohichna katehoriia [Continuing professional education as a philosophical and pedagogical category]*. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka. – Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1(2), 9-22 [in Ukrainian].
4. Sokhan, L.V. & Yermakov, I.H. (1997). *Mystetstvo zhyttietvorchosti osobystosti [Tekst] : nauk.-metod. posib. [The Art of Creating a Personality [Text]: a scientific and methodological manual]*. Kyiv : IZMN [in Ukrainian].
5. Turynina, O.L. (2007). *Psykhohohiia tvorchosti : Navch. posib. [Creativity Psychology: A Textbook]*. Kyiv : MAUP [in Ukrainian].
6. Gillam, T. (2018). *Creativity, Wellbeing and Mental Health Practice (Palgrave Studies in Creativity and Culture)*. Palgrave Studies in Creativity and Culture. Palgrave Pivot, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-74884-9>
7. Gough, H.G. (1992). Assessment of Creative Potential in Psychology and the Development of a Creative Temperament Scale for the CPI. In: Rosen J.C., McReynolds P. (eds) *Advances in Psychological Assessment. Advances in Psychological Assessment*, vol 8. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9101-3_8
8. Howe, M.J.A. (1999). Some influences on abilities. In: *The Psychology of High Abilities*. Palgrave, London. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-27647-9>
9. Makel, M.C. & Plucker, J.A. (2008) Creativity. In: Pfeiffer S.I. (eds) *Handbook of Giftedness in Children*. Springer, Boston, MA https://doi.org/10.1007/978-0-387-74401-8_13
10. Matusov, E. & Marjanovic-Shane, A. (2016). Dialogic Authorial Approach to Creativity in Education: Transforming a Deadly Homework into a Creative Activity. In: Glăveanu V. (eds) *The Palgrave Handbook of Creativity and Culture Research*. Palgrave Studies in Creativity and Culture. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-46344-9_15

ACTIVATION OF STUDENTS' CREATIVE POTENTIAL IN THE PROFESSIONAL TRAINING PROCESS

Vira Kuzmenko

**Doctor of Sciences in Psychology, Professor, Professor of the
Department of Theoretical and Consultative Psychology**

National Pedagogical Dragomanov University

9, Pyrohov Str., Kyiv, Ukraine, 01601

vira@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4709-6081>

Victoria Galchenko

**PhD in Psychology, Associate Professor of Education and Psychology
of Pre-School Education and Children's Creativity Department**

National Pedagogical Dragomanov University

9, Pyrohov Str., Kyiv, Ukraine, 01601

vyktoryjaG@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0002-2865-7245>

Abstract

The article is devoted to the study of the creative potential of the student in the process of his professional preparation in the institution of higher education. Theoretical analysis of the psychological and pedagogical literature was carried out, the educational activities with the students of the specialty of preschool education were analyzed, the systematic observation of the students' creative potential during practical classes and in the process of conducting creative competitions, cultural mass and educational events was carried out.

Scientists have shown that creative potential is an integrating quality of a person, which characterizes the extent of his ability to set and solve new tasks in the sphere of his activity, which is of social importance. It has been found that the sphere of creative potential includes: makings, inclinations, interests (dominance of cognitive interests); inquisitiveness (tendency to seek solutions); speed in assimilation of new information; ability to create standards for further selection; expressions of general intelligence; emotional attitude to events, etc. The own definition of professional training of future specialists is given, namely: professional training is not only the acquisition of a certain qualification in the relevant area, but also a means of socialization of the modern student, its harmonization with the real reality, acquiring him basic knowledge in a certain field and qualities of professional culture, development his creative abilities.

The diagnostic study was based on three main components and criteria for them: cognitive component (awareness of one's own creative abilities), speech component (verbal creativity); activity component (constructive activity, originality of the created image). Diagnostic results testify to the insufficient level of students' creative potential, especially in terms of speech and activity components. In order to activate the creative potential of students – future educators of preschool education and practical psychologists, we have developed a psychological program that contains a system of practical classes and educational activities, among which the fairy tales are presented in more detail.

Keywords: creativity, creative potential, activation, development, students, fairy tales, training.

Подано 19.01.2020

Рекомендовано до друку 08.02.2020